

Riigikogu korrupsioonivastase erikomisjoni tegevuse ülevaade (13. juuni 2018 – 18. veebruar 2019)

Riigikogu XIII koosseisu korrupsioonivastane erikomisjon moodustati Riigikogu 7. mai 2015. aasta otsusega Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse § 19 ja korrupsioonivastase seaduse § 9 alusel nendes õigusaktides nimetatud ülesannete täitmiseks. Komisjoni esialgses koosseisus on tehtud muudatusi vastavalt Riigikogu 15. detsembri 2016. aasta, 7. mai 2017. aasta ja 12. juuni 2018. aasta otsusele.

Aruandeperioodil kuulusid komisjoni koosseisu: Artur Talvik (komisjoni esimees)¹, Anneli Ott (komisjoni aseesimees), Mart Helme, Ants Laaneots, Jaanus Marrandi ja Mart Nutt. Komisjoni liikmete asendusliikmed olid vastavalt: Jüri Adams, Toomas Paur, Martin Helme, Johannes Kert, Helmen Kütt ja Priit Sibul.

Komisjon teostab parlamentaarset järelevalvet korrupsioonivastaste meetmete rakendamise üle, arutab omal algatusel KVS-i § 13 lõikes 1 nimetatud ametiisikute võimalikke korrupsioonijuhtumeid ja annab nende kohta hinnanguid, teostab järelevalvet Riigikogu liikmete tegevuspiirangutest kinnipidamise üle ning teavitab Riigikogu ja avalikkust oma tegevuse tulemustest. KVS-i § 15 lõike 1 punkti 1 alusel on erikomisjonil või tema volitatud ametiisikul ainuõigus kontrollida seaduse § 13 lõike 1 punktis 1 nimetatud ametiisikute deklaratsioone ning punkti 2 kohaselt õigus kontrollida kõiki registrele esitatud deklaratsioone.

Komisjonil on oma töö tegemiseks õigus isikuid välja kutsuda ning tutvumiseks andmeid ja dokumente nõuda, samuti kaasata oma töösse eksperte.

Komisjoni volitused kestavad XIII Riigikogu volituste lõpuni.

Aruandeperioodil on komisjon pidanud 16 istungit ning osalenud ühel väljasõiduistungil.

KVS-i § 13 lõike 1 punktis 1 on loetletud ametiisikud², kelle huvide deklaratsioonide kontrollimise ainuõigus § 15 lõike 1 punkti 1 kohaselt kuulub komisjonile või tema poolt volitatud ametiisikule. Aruandeperioodil lähtus komisjon deklaratsioonide kontrollimise senistest põhimõtetest. Kontrollitoiminguid tegema volitati komisjoni nõunik, samas määrati komisjoni otsusega kindalaks kontrolli eesmärk ning üldised kriteeriumid, kelle deklaratsioone ja mis ulatuses kontrollitakse. Pärast asjaomaste toimingute tegemist koostas nõunik kokkuvõtte kogu kontrollist, mille tulemused komisjon oma istungil sisuliselt läbi arutas ja nende kohta otsuse vormistas. Komisjoni otsuse alusel kandis nõunik kontrolli tulemused huvide deklaratsioonide registris kontrollija protokollis, millega ühtlasi teavitati kontrollimisest nii registrit kui ka deklaranti.

¹ Komisjoni esimees ja aseesimees valiti 2018. aasta 13. juuni istungil, protokoll nr 105.

² Vabariigi president, Riigikogu liige, Vabariigi Valitsuse liige, kohtunik, riigikontrolör, õiguskantsler, Eesti Panga juhtorgani liige, Vabariigi Presidendi Kantslei direktor, Riigikogu Kantslei direktor, valitsusasutuse juht, ministeeriumi kantsler, Riigikantslei direktor.

17. septembri istungil vaatas komisjon läbi Riigikogu liikmete poolt 2018. aastal esitatud deklaratsioonides kajastatud varalised kohustused teiste isikute ees. Kontrolliti kõikide Riigikogu liikmete andmeid, kusjuures toimingu aluseks võeti Riigikogu koosseis seisuga 06.06.2018.³ Samuti võrreldi esitatud andmeid varasematel aastatel esitatud deklaratsioonide andmetega ning analüüsiti laenude tagasimaksete süsteemsust tervikuna perioodil 2015–2018.⁴ Analüüsi tulemusena ilmnis, et üldises plaanis on laene korrapäraselt ja süstemaatiliselt tagasi makstud. Kolmel Riigikogu liikmel ei olnud varaline kohustus 2018. aastal deklareeritud. Komisjon edastas neile selle kohta järelepärimise ja palus neil hiljemalt kuu aja jooksul parandatud ja värskendatud andmetega deklaratsioon esitada. Kontrolli läbiviimisel selgus muu hulgas, et kahel Riigikogu liikmel oli selleks ajaks 2018. aasta deklaratsioon üldse esitamata. Ka neile saatis komisjon järelepärimise kirja. Nende Riigikogu liikmete esitatud 2018. aasta deklaratsioonide kontrollimise tulemused vaatas komisjon läbi oma 12. novembri istungil.⁵ Töö käigus selgus ka, et kaheteistkümnel Riigikogu liikmel oli huvide deklaratsioon esitatud hilinemisega.

24. septembril arutas komisjon läbi Vabariigi Valitsuse liikmete ja vabariigi presidendi 2018. aasta huvide deklaratsioonide kontrolli tulemused.⁶ Oli selgunud, et kaks valitsuse liiget oli deklaratsiooni esitanud hilinemisega, kahel valitsuse liikmel oli deklareerimata nende valduses olnud kinnisasi ja ühel valitsuse liikmel tema valduses olnud sõiduk.

Samal istungil analüüsis komisjon ka Vabariigi Valitsuse liikmete poolt 2018. aasta huvide deklaratsioonis kajastatud rahalisi kohustusi krediidasutuste ja teiste isikute ees. Komisjon jõudis järeldusele, et laenude kajastamine ja tagasimaksmine on toimunud korrapäraselt, kõrvalekaldeid ja küsitavusi ei esinenud.

22. oktoobri istungil vaatas komisjon läbi ministeeriumite kantslerite ning Politsei- ja Piirivalveameti peadirektori 2017. ja 2018. aasta deklaratsioonide kontrollimise tulemused.⁷ Kokku kontrolliti 32 deklaratsiooni. Selgus, et kuuel juhul oli kajastamata liisingukohustuse rahaline suurus deklaratsiooni esitamise seisuga, kahel juhul eelmisel kalendriaastal deklarandi valduses olnud kinnisvara ja kolmel juhul eelmisel kalendriaastal deklarandi valduses olnud sõiduauto andmed.

Parlamentaarsete kuulamiste ja korrupsioonivastaste meetmete rakendamise järelevalve raames korraldas komisjon kohtumisi eri institutsioonide ja koostööpartnerite esindajatega.

15. oktoobril kohtus komisjon riigikontrolör Janar Holmiga⁸. Komisjon soovis saada uue riigikontrolöri hinnangut Riigikontrolli staatuse kohta Eestis ning tema arvamust auditite ajakohastamise tööriistadest ning Riigikontrolli volitustest Finantsinspektsiooni osas. Samuti olid arutlusel Riigikontrolli tööplaanis olevad ja kavandatavad auditid, sealhulgas Kaitseministeeriumi ja selle haldusala auditite korraldamisega seotu.

2018. aasta detsembris tutvus komisjon põhjalikult Riigikontrolli kontrolliaruandega „Omavalitsuste teavitustegevus valdade ja linnade infolehtedes“.⁹ 3. detsembril osales komisjoni esimees selle kontrolliaruande arutelul riigieelarve kontrolli erikomisjoni istungil.¹⁰ Auditiga sooviti hinnata, kas kohaliku omavalitsuse raha eest väljaantavates valla ja linna infolehtedes sisalduvad sõnumid, mis 2017. aasta kohaliku omavalitsuste volikogude valimistel osalenud kandidaatide osavõtul või nende soovil on tehtud, on alati olnud avalikes huvides ja põhjendatud omavalitsuse ülesannetega. Tuli välja selgitada, kas kandidaatidele on kohalikes

³ Komisjoni istungi protokoll nr 107, 17.09.2018.

⁴ RK liikmete varasemate aastate laenude analüüsimine on kajastatud komisjoni istungi protokollis nr 35, 12.09.2016 ja nr 69, 11.09.2017.

⁵ Komisjoni istungi protokoll nr 112, 12.11.2018.

⁶ Komisjoni istungi protokoll nr 108, 24.09.2018.

⁷ Komisjoni protokoll nr 110, 22.10.2018.

⁸ Komisjoni istungi protokoll nr 109, 15.10.2018.

⁹ Kontrolliaruanne on arvutivõrgus kättesaadav: <https://www.riigikontroll.ee/tabid/206/Audit/2474/language/et-EE/Default.aspx>

¹⁰ Riigieelarve kontrolli erikomisjoni 3. detsembri 2018 avaliku istungi käiguga on võimalik tutvuda Riigikogu YouTube'i kanalil <https://www.youtube.com/watch?v=iHEI76jOJAo>

ajakirjanduslikes väljaannetes poliitilist mainekujundust või valimiskampaaniat tehtud. Hindamise aluseks oli seadusest tulenev üldine põhimõte, et omavalitsus võib oma raha kulutada vaid avalikes huvides. Komisjon arutas koos Riigikontrolli ja Erakondade Rahastamise Järelevalve Komisjoni esindajatega kontrolliaruannet oma 10. detsembri istungil.¹¹

Arutelu tulemusena otsustas komisjon erakondade rahastamise läbipaistvuse suurendamiseks ning järelevalve tõhustamiseks teha Riigikogu põhiseaduskomisjonile ettepaneku algatada komisjonis arutelu erakondade rahastamise järelevalvemenetluse regulatsiooni võimalike kitsaskohtade üle.

Auditiga seotud teema arutelu jätkus 14. jaanuari kohtumisel Loksa Linnavolikogu esimehega.¹² Sellel kohtumisel olid fookuses ka korrupsioonivastase seaduse täitmise meetmed, kuidas vältida huvide konflikti ning tagada Loksa omavalitsuse üksuses ametnike ja volikogu liikmete teadlikkus seaduse nõuetest.

Aruandeperioodil jätkusid komisjoni kohtumised eri valitsusasutuste esindajatega, et saada ülevaade korrupsiooni ennetava töökorralduse loomisest, meetmetest ning nende tõhususest. 5. novembril tuli komisjoniga kohtuma Haridus- ja Teadusministeeriumi kantsler Tea Varrak.¹³ Komisjonile selgitati, et TÜ sotsiaalteaduslike rakendusuringute keskuse RAKE koostatud uuringu „Hariduse valdkonna korrupsiooniriskid ja pettused“ alusel, mis kirjeldas Eesti haridussüsteemi korrupsiooniriske ja pakkus meetmeid nende kõrvaldamiseks¹⁴, koostati ministeeriumis 2017. aasta suvel konkreetne korrupsiooni ennetamise tegevuskava. Eesmärk oli välja töötada juhendmaterjalid, vältimaks korrupsiooniohtlike olukordi. Nende koostamisse olid kaasatud justiits- ja siseministeeriumi, samuti Riigikontrolli ja Kaitsepolitsei ameti esindajad.

Samateemaline ärakuulamine toimus 12. novembri kohtumisel Maksu- ja Tolliameti (edaspidi MTA) esindajatega.¹⁵ Korrupsiooniga seonduvate teemadega tegelemine on MTA jaoks väga oluline, kuna MTA tegevussfääris esineb korrupsiooniohtlike olukordi nii maksude kogumisel kui ka tolli töös. MTA sisekontrolli osakonna tegevuse olulisimaid eesmärke ongi korrupsiooni ennetus. Komisjonile tutvustati MTA-s rakendatavaid korrupsiooniennetuse meetmeid.

19. novembril toimus kohtumine riigi peaprokuröri Lavly Perlinguga, kes andis ülevaate komisjonile huvi pakkuvatest poolleiolevatest korrupsioonikuritegudega seotud kriminaalmenetlustest.¹⁶ Samuti tutvustas ta prokuratuuri prioriteetseid valdkondi ning töö tõhustamise abinõusid. Nendeks on muu hulgas kvaliteetne analüüs, menetluse digitaalsemaks muutmise, andmemahtudega tehtava töö tõhustamine, horisontaalne ja vertikaalne koostöö ning kuritegude ennetamine.

28. jaanuaril arutas komisjon GRECO V hindamisvooru käigus Eestile antud soovitusi koos GRECO Eesti delegatsiooni liikmetega justiitsministeeriumist ning Politsei- ja Piirivalveametist.¹⁷ Seekord käsitles GRECO hindamisaruanne ministrite, poliitiliste nõunike ja politseinike korrupsiooni ärahoidmise tõhusust.¹⁸ Üldiselt aruanne kiidab Eesti avatust ja läbipaistvust ning Eesti korrupsioonivastase seaduse mitmekülgust, mida täiendavad põhjalikud veebijuhtendid ja õppematerjalid. Samas peaksime tegema jõupingutusi kõrgemate ametiisikute huvide konflikti tõhusamaks ennetamiseks. Eesti seadusloome protsessi veelgi

¹¹ Komisjoni istungi protokoll nr 115, 10.12.2018.

¹² Komisjoni istungi protokoll nr 116, 14.01.2019.

¹³ Komisjoni istungi protokoll nr 111, 5.11.2018.

¹⁴ https://www.korrupsioon.ee/sites/www.korrupsioon.ee/files/elfinder/dokumendid/hvk_aruanne_oige.pdf

¹⁵ Komisjoni istungi protokoll nr 112, 12.11.2018.

¹⁶ Komisjoni istungi protokoll nr 113, 19.11.2018.

¹⁷ Komisjoni istungi protokoll nr 118, 28.01.2019.

¹⁸ <https://rm.coe.int/fifth-evaluation-roundpreventing-corruption-and-promoting-integrity/1680900551>

läbipaistvamaks muutmiseks tuleks luua kõrgete ametiisikute ja kolmandate osapoolte/lobistide vahelise suhtluse reeglid ning avalikustada selliste kokkupuudete kontaktid ja sisu. Eesti sai kokku viisteist kohustuslikku soovitusi, mille täitmise kohta tuleb GRECOle aru anda pooleteise aasta möödudes, so 2020. aasta juunis.

11. veebruaril osalesid komisjoni liikmed julgeolekuasutuste järelevalve erikomisjoni korraldatud väljasõiduistungil Tallinna Vanglas.

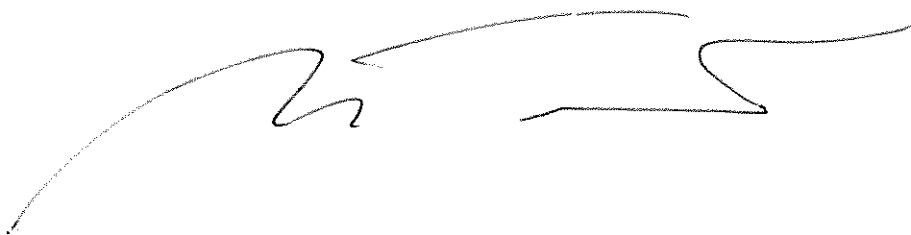
Samuti on komisjon läbi vaadanud aruandeperioodil laekunud märgukirjad ja neile koostatud vastuste projektid ning tutvunud iseseisvalt Euroopa Kontrollikoja auditiga, kuidas Euroopa Komisjon juhib tööd, vähendamaks ELi kulutusi ohustavate pettuste riski¹⁹.

Komisjon tunneb head meelt, et Riigikogu võttis tänavu jaanuaris vastu „Kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse“, mille kohaselt sätestatakse täiendavad meetmed korruptsiooni ennetamiseks ning huvide konflikti vältimiseks peamiselt kohaliku omavalitsuse üksustes. Seaduse järgi on riigi- ja kohaliku omavalitsuse üksuse asutuste ülesanne hoolitseda selle eest, et nende nimel avalikke ülesandeid täitvad isikud ei oleks korruptiivsete kuritegude eest karistatud. Selle seadusega saab prokuratuur õiguse nõuda kahtlustatavalt, süüdistatavalt või tsiviilkostjalt kriminaalmenetluses sisse kuriteoga riigile, kohaliku omavalitsuse üksusele ja muudele avaliku võimu kandjatele tekitatud varaline kahju.

Samuti väljendab komisjon rahulolu, et Eesti tõusis korruptsioonitajumise indeksis 18. kohale maailmas. 100 punkti skaalal sai Eesti kaks punkti rohkem kui 2017. aastal.²⁰ Samas väljendab komisjon kahetsust, et vaatamata RK XIII koosseisu komisjoni pingutustele ei õnnestunud saavutada poliitilist kokkulepet lobireeglite kehtestamiseks Riigikogu liikmete suhtlemisel kolmandate isikutega.

Käesolev ülevaade on läbi vaadatud ja kinnitatud komisjoni 18. veebruari 2019. aasta istungil ja esitatakse Riigikogule.

Artur Talvik
Komisjoni esimees

¹⁹ Eriaruanne „Võitlemine pettusega ELi raha kasutamisel: vajadus tegutseda“ avaldati 10. jaanuaril 2019. Kätesaadav veebis <https://www.eca.europa.eu/et/Pages/DocItem.aspx?did=48858>

²⁰ https://www.transparency.org/cpi2018?utm_campaign=CPI2018&utm_medium=social